

RECYDYWA WYKROCZEŃ W ŚWIETLE ART. 38 K.W.

JULIA KOSONOĞA-ZYGMUNT*

DOI: 10.26399/iusnovum.v19.3.2025.25/j.kosonoga-zygmunt

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu jest problematyka recydywy wykroczeń w świetle art. 38 k.w., ze szczególnym uwzględnieniem przesłanek jej wystąpienia oraz konsekwencji prawnych. Autorka charakteryzuje instytucję recydywy specjalnej wielokrotnej (art. 38 § 1 k.w.), a także szczególną postać recydywy tzw. drogowej (art. 38 § 2 k.w.) wprowadzonej Ustawą z dnia 2.12.2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw. Przeprowadzona analiza ma na celu lepsze zrozumienie roli recydywy w systemie prawa wykroczeń oraz wskazanie ewentualnych kierunków zmian legislacyjnych w kontekście występujących trudności wykładniczych i praktycznych.

Słowa kluczowe: recydywa wykroczeń, recydywa drogowa, podobieństwo wykroczeń, prawomocne ukaranie, nadzwyczajne obostrzenie, areszt, kara grzywny

PETTY OFFENCE RECIDIVISM IN THE LIGHT OF ARTICLE 38 OF THE MISDEMEANOUR CODE

ABSTRACT

The article addresses the issue of petty offence recidivism in the light of Article 38 of the Misdemeanour Code (MC), with particular emphasis on the legal conditions for its occurrence and legal consequences. The author characterises the concept of special multiple recidivism (Article 38 § 1 MC), as well as a specific form of the so-called road traffic offence recidivism (Article 38 § 2 MC), introduced by the Act of 2 December 2021 amending the Road Traffic Law and certain other acts. The analysis carried out aims to better understand

* dr, Katedra Prawa Karnego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (Polska), e-mail: j.zygmunt@uksw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-3368-300X

Artykuł opublikowany w formule otwartego dostępu (open access) na licencji Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

the role of recidivism in the petty offence law system and to indicate possible directions for legislative changes in the context of existing interpretative and practical difficulties.

Key words: petty offence recidivism, road traffic offence recidivism, similarity of offences, final and binding punishment, extraordinary aggravation, detention, fine

WPROWADZENIE

Recydywa za wykroczenie stanowi istotny problem zarówno z perspektywy polityki karnej, jak i skuteczności środków represyjnych przewidzianych przez ustawodawcę. W polskim systemie prawa wykroczeń zagadnienie recydywy znajduje swoje unormowanie w art. 38 k.w. Wbrew zgłaszanym w doktrynie postulatom usunięcia tej regulacji, jako stanowiącej zbędne naśladownictwo instytucji Kodeksu karnego¹, ustawodawca nie zdecydował się na takie rozwiązanie. Przeciwnie, w ostatnim czasie wprowadzono mechanizm nadzwyczajnego obostrzenia kary także za wybrane wykroczenia drogowe w warunkach szczególnie ujętej recydywy.

Aktualne brzmienie art. 38 k.w. zostało nadane wraz z wejściem w życie Ustawy z dnia 2.12.2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw². Obok dotychczasowej treści art. 38 k.w., którą oznaczono jako § 1, dodano w § 2 nową postać nadzwyczajnego obostrzenia kary w zakresie wykroczeń związanych z bezpieczeństwem w ruchu drogowym.

Przewidziana w art. 38 § 1 k.w. powrotność do wykroczenia jest powrotnością specjalną, bowiem wymaga ponownego popełnienia umyślnego wykroczenia podobnego do poprzedniego. Ma także charakter recydywy wielokrotnej, z uwagi na przesłankę uprzedniego, dwukrotnego już, ukarania za podobne umyślne wykroczenia. Rozwiązanie to ma na celu zaostrzenie represji wobec sprawcy, który uporczywie popełnia podobne wykroczenia, nie wykazując poprawy. Zastosowanie najsurowszego środka, jakim jest kara aresztu, uzasadniać ma nieskuteczność stosowanych dotąd kar³.

Z kolei art. 38 § 2 k.w. przewiduje instytucję recydywy szczególnej, ale już nie wielokrotnej, choć powodującej także nadzwyczajne obostrzenie kary. Znajduje ona zastosowanie tylko wobec sprawcy kierującego pojazdem mechanicznym, który w ciągu 2 lat od ostatniego prawomocnego ukarania za enumeratywnie wymienione wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji popełnił to samo wykroczenie. Spełnienie przesłanek dyrektywy przewidzianej w art. 38 § 2 k.w. skutkuje koniecznością wymierzenia grzywny w wysokości nie niższej niż dwukrotność dolnej granicy ustawowego zagrożenia.

Dalsze rozważania poświęcono charakterystyce recydywy wykroczeń w świetle art. 38 k.w., ze szczególnym uwzględnieniem przesłanek jej wystąpienia oraz

¹ Tak A. Marek, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, Warszawa 2004, s. 114; z aprobatą M. Melezini, w: *System Prawa Karnego*, t. 6, *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, red. M. Melezini, Warszawa 2016, s. 438.

² Dz.U. z 2021 r., poz. 2328.

³ A. Marek, *Prawo wykroczeń...*, op. cit., s. 112.

konsekwencji prawnych. Analiza ta ma na celu lepsze zrozumienie roli recydywy w systemie prawa wykroczeń oraz wskazanie ewentualnych kierunków zmian legislacyjnych.

PRZESŁANKI RECYDYWY

UPRZEDNIE UKARANIE ZA WYKROCZENIE

Podstawową przesłankę zastosowania art. 38 k.w. stanowi wymóg uprzedniego ukarania za wykroczenie. Na gruncie art. 38 § 1 k.w. wymagane jest co najmniej dwukrotne ukaranie za podobne wykroczenia umyślne. Z kolei art. 38 § 2 k.w. odnosi się do kierującego pojazdem mechanicznym ukaranego za wykroczenie określone w art. 86 § 1a i 2, art. 86b § 1, art. 87 § 1 art. 92 § 2, art. 92a § 2, art. 92b, art. 94 § 1 albo art. 97a k.w. Ustawodawca użył w tym przepisie wyrażenia „ukaranie”, nie zastrzegając przy tym, że chodzi o dwukrotne ukaranie. Podstawa nadzwyczajnego obostrzenia kary, przewidziana w art. 38 § 2 k.w., aktualizuje się zatem już w przypadku jednokrotnego uprzedniego ukarania sprawcy za wykroczenie. Warunek uprzedniego ukarania należy rozumieć identycznie na gruncie obu analizowanych regulacji.

Zasadnicza część zagadnień związanych z problematyką omawianej przesłanki została już szczegółowo wyjaśniona w doktrynie. W szczególności za niesporne należy uznać, że: uprzednie jednokrotne ukaranie za wykroczenie nie jest wystarczającą przesłanką wymierzenia kary aresztu⁴; ukaraniem za wykroczenie nie jest skazanie za wykroczenie połączone z odstępniem od wymierzenia kary⁵; niedopuszczalne jest uwzględnianie na potrzeby art. 38 k.w. ukarania, które uległo zatarciu zgodnie z regulami określonymi w art. 46 § 1 k.w.⁶; przesłanki nadzwyczajnego obostrzenia kary nie są spełnione, jeżeli choć jeden z czynów popełnionych przez sprawcę w przeszłości stanowił przestępstwo⁷; art. 38 k.w. nie ma zastosowania w przypadku depenalizacji częściowej określonej w art. 50 Ustawy z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁸ oraz w art. 2a k.w.⁹; przekształcenie kary nie zmienia faktu, że w dalszym ciągu mamy do czynienia z prawomocnym skazaniem za przestępstwo.

⁴ P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2016, s. 227; zob. wyrok SN z 8.11.2007 r., II KK 247/07, LEX nr 340549.

⁵ P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., s. 227; tak również I. Kosierb, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, LEX 2021, art. 38, teza 3.

⁶ Por. T. Grzegorzczak, w: W. Jankowski, M. Zbrojewska, T. Grzegorzczak, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, LEX 2013, art. 38, teza 3.

⁷ Zwraca uwagę pominięcie w art. 38 k.w. recydywy podobnych przestępstw lub wykroczeń, która musi zostać uwzględniona przy wymiarze kary na niekorzyść sprawcy jako okoliczność obciążająca (art. 33 § 4 pkt 5 k.w.). Negatywnie takie ukształtowanie instytucji recydywy ocenia T. Bojarski, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, LEX 2020, art. 38, teza 1.

⁸ Dz.U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.

⁹ P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., s. 228; zob. także wyrok SN z 14.02.2018 r., IV KK 519/17, LEX nr 2450269.

Nie jest natomiast jednolicie oceniana kwestia tego, czy zakres zastosowania nadzwyczajnego obostrzenia kary odnosi się również do sprawców ukaranych grzywną w postępowaniu mandatowym. W orzecznictwie sądowym konsekwentnie prezentowany jest pogląd, zgodnie z którym mandat karny nie może stanowić podstawy ustalania powrotności do wykroczenia. Podstawę recydywy szczególnej wielokrotnej przewidzianej w art. 38 k.w., umożliwiającej nadzwyczajne obostrzenie kary, może stanowić jedynie prawomocny wyrok sądu, a nie mandat karny nakładany w postępowaniu mandatowym¹⁰. Stanowisko takie dominuje także w doktrynie¹¹.

Kwestia ta wydaje się jednak bardziej złożona. Bez wątplenia mandat karny nie jest orzeczeniem (art. 32 § 1 k.p.w.), a nadto nie stanowi rozstrzygnięcia co do winy i kary, bowiem takie rozstrzygnięcie może być zawarte jedynie w wyroku skazującym. Należy jednak zauważyć, że w przeciwieństwie do przepisów Kodeksu karnego określających skutki powrotu do przestępstwa (art. 64–64a k.k.), art. 38 k.w. nie zawiera w swej treści warunku uprzedniego skazania sprawcy wykroczenia, a poprzestaje na wymogu, aby sprawca był ukarany za wykroczenie, co może być następstwem zarówno uprzedniego skazania obwinionego za wykroczenie, jak i zakończenia postępowania w sprawie o wykroczenie poprzez nałożenie na niego mandatu karnego. Z przesłanki uprzedniego dwukrotnego ukarania sprawcy za wykroczenie nie sposób wywodzić wymogu, aby sprawca został uprzednio uznany winnym wykroczenia w prawomocnym wyroku sądowym¹².

Ponadto przepisy obowiązujące w sferze materialnego i procesowego prawa wykroczeń wskazują, iż ustawodawca odróżnia ukaranie sprawcy od jego skazania. W Kodeksie wykroczeń ustawodawca konsekwentnie nie posługuje się pojęciem skazania w odniesieniu do wykroczenia. Kodeks wykroczeń zawiera pojęcie „skazany” tylko w jednym przepisie (art. 57 § 1 pkt 2), wyraźnie rozróżniającym skazanie za przestępstwo od ukarania za wykroczenie¹³. Z kolei na gruncie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia ustawodawca wielokrotnie posługuje się pojęciem skazania w odniesieniu do ukarania za wykroczenie w rozumieniu przepisów Kodeksu wykroczeń¹⁴. Ale też w wielu przepisach działu IX rozdziału 17 KPW występuje termin „ukarany” na określenie osoby, na którą nałożono mandat karny¹⁵. W Kodeksie karnym wykonawczym ustawodawca, choć wyróżnia instytucję ukarania w odniesieniu do wymierzenia kary za wykroczenie (art. 86 § 1,

¹⁰ Wyrok SN z dnia 13 września 2017 r., IV KK 55/17, KZS 2018 nr 3, poz. 7; podobnie w wyroku SN z dnia 23 października 2024 r., V KK 323/24, Legalis nr 3136090.

¹¹ T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, w: A. Michalska-Warias, T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX 2024, art. 38, teza 1; I. Kosierb, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, LEX 2021, art. 38, teza 3.

¹² Tak trafnie A. Jezusek, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2017 r., sygn. IV KK 55/17*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 6, s. 160.

¹³ S. Kowalski, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Legalis 2023, art. 46 k.w., teza 4.

¹⁴ Zob. np. art. 57 § 3, art. 60 § 1 pkt 1 i 2, art. 82 § 5 pkt 2 i 3, art. 114 § 2a czy art. 119 § 1 k.p.w.

¹⁵ Zob. np. art. 96 § 1b–1bc czy art. 98 k.p.w.; por. W. Jankowski, *Kilka uwag na temat nadzwyczajnego zaostreżenia kary, w związku z uprzednio popełnionymi czynami karalnymi w sprawcach o wykroczenia*, „Policja. Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji” 2011, z. 4, s. 22 i n.

art. 99 § 2 k.k.w.), to jednak osoby skazane za przestępstwa i ukarane za wykroczenia określa jednolicie mianem „skazani” (art. 242 § 1a k.k.w.)¹⁶. Z kolei w Ustawie z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym¹⁷ użyto określenia „prawomocnie skazanych za wykroczenia na karę aresztu” (art. 1 ust. 2 pkt 7), z racji tego, że areszt może zostać orzeczony tylko i wyłącznie przez sąd w wyroku skazującym. Wreszcie w art. 46 § 1 k.w. posłużono się pojęciem ukarania (a nie skazania), co jest związane z ustawowo określonym statusem osoby, której przypisano wykroczenie i orzeczono względem niej karę za popełnione wykroczenie¹⁸.

Wykładnia językowa art. 38 k.w. przemawia zatem za uznaniem, iż wyrażenie odwołujące się do ukarania za wykroczenia obejmuje ukaranie zarówno za wykroczenie w postępowaniu sądowym, jak i za wykroczenie w pozasądowym postępowaniu mandatowym. Gdyby ustawodawca chciał ograniczyć zakres zastosowania regulacji przewidzianej w art. 38 k.w. do ukarania w postępowaniu sądowym, powinien użyć w tym przepisie odmiennych wyrażeń, np. „skazanemu za wykroczenie”¹⁹.

UMYŚLNOŚĆ LUB NIEUMYŚLNOŚĆ WYKROCZEŃ

Warunkiem recydywy wielokrotnej, o której mowa w art. 38 § 1 k.w., jest także ustalenie, że zarówno dwa poprzednie wykroczenia, jak i trzecie wykroczenie zostały popełnione umyślnie. Popełnienie w tym ciągu choćby jednego wykroczenia nieumyślnie eliminuje możliwość zastosowania tej instytucji. Trafnie wskazuje się w literaturze, że wymóg popełnienia wykroczenia umyślnego dotyczy konkretnego czynu sprawy. Nie chodzi tu zatem tylko o wykroczenia, które można popełnić wyłącznie umyślnie. Odpowiadać na podstawie art. 38 § 1 k.w. może także sprawca wykroczenia ujętego jako zarówno umyślne, jak i nieumyślne, jeżeli popełnił czyn umyślnie²⁰.

Z kolei w treści art. 38 § 2 k.w. ustawodawca nie użył określenia „umyślne”, stąd można wnioskować, że wykroczenia wskazane w tym przepisie można również popełnić nieumyślnie. Podstawą tej postaci recydywy co do zasady jest układ dwóch wykroczeń umyślnych, dwóch wykroczeń nieumyślnych, albo też jednego wykroczenia umyślnego oraz drugiego wykroczenia nieumyślnego. Zastrzec należy jednak, że w jednym z artykułowo wymienionych typów wykroczeń ustawodawca odstępuje od przyjętej na gruncie prawa wykroczeń zasady ekwiwalencji umyślności

¹⁶ S. Kowalski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., Legalis 2023, art. 46 k.w., teza 4.

¹⁷ Tj. Dz.U. z 2024 r., poz. 276.

¹⁸ Na gruncie tej regulacji prezentowane są rozbieżne stanowiska co do tego, czy unormowanie to ma odnosić się jedynie do czynów będących przedmiotem postępowań sądowych oraz kar orzekanych w takim postępowaniu przez sąd, czy także grzywien nakładanych w postępowaniu mandatowym.

¹⁹ Tak również P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., Legalis 2023, art. 38 k.w., teza 2; por. A. Jezusek, *Glosa do wyr. SN...*, op. cit., s. 160.

²⁰ M. Budyn-Kulik, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. M. Mozgawa, LEX 2009, art. 38 k.k., teza 4.

i nieumyślności (zob. art. 5 k.w.), wymagając umyślności. Tak jest w wypadku wykroczenia z art. 92 § 2 k.w., którego sprawca nie stosuje się do sygnału osoby uprawnionej do kontroli ruchu drogowego, nakazującego zatrzymanie pojazdu, „w celu uniknięcia kontroli”. Oznacza to, że wykroczenie to może być popełnione jedynie umyślnie, przy czym w grę wchodzi wyłącznie zamiar bezpośredni zabarwiony celem działania²¹.

Stosowanie recydywy do czynów nieumyślnych wywołuje wątpliwości w perspektywie istoty tej instytucji. Recydywa ma pełnić funkcję prewencyjno-wychowawczą, działać odstraszaюще wobec osób, które mimo wcześniejszego ukarania świadomie popełniają kolejne wykroczenie. Nakładanie podwójnej grzywy za nieumyślne wykroczenie tylko dlatego, że poprzednie też było wykroczeniem drogowym, prowadzi do nieproporcjonalnego karania w stosunku do stopnia zawinienia. Wątpliwości wywołuje także automatyzm surowszego karania. Obecna konstrukcja art. 38 § 2 k.w. nakazuje wymierzyć grzywnę nie niższą niż dwukrotność dolnej granicy – bez względu na to, czy sprawca popełnił wykroczenie umyślnie, czy nieumyślnie.

PODOBIENSTWO WYKROCZEŃ

Warunkiem zastosowania art. 38 § 1 k.w. jest popełnienie co najmniej trzech wykroczeń podobnych w rozumieniu art. 47 § 2 k.w. Trzecie wykroczenie popełnione przez sprawcę ma być podobne do poprzednio popełnionych²². Należy zgodzić się, że brak podobieństwa pomiędzy jednym z dwóch czynów, za które sprawca został uprzednio ukarany, a także brak podobieństwa pomiędzy trzecim czynem zabronionym a tymi, za które sprawca został uprzednio ukarany, uniemożliwia zastosowanie art. 38 § 1 k.w.²³

Kryteria, za pomocą których ustala się na użytek prawa wykroczeń, czy dane wykroczenie jest podobne do innego wykroczenia lub przestępstwa, określono w art. 47 § 2 k.w. Kryteria podobieństwa były wzorowane na kryteriach podobieństwa przestępstw ujętych w art. 115 § 3 k.k.²⁴ W art. 47 § 2 k.w. wymienia się: przynależność wykroczenia lub wykroczenia i przestępstwa do tego samego rodzaju, zastosowanie przemocy lub groźby jej użycia, cel osiągnięcia korzyści majątkowej.

Z kolei w treści art. 38 § 2 k.w. ustawodawca nie użył określenia „podobne”. Wprowadzono natomiast dwa istotne zastrzeżenia: o charakterze podmiotowym i przedmiotowym. Pierwsze z nich – podmiotowe – wynika z zastrzeżenia, że unormowanie to ma zastosowanie jedynie wobec „kierującego pojazdem mechanicznym”, a drugie – przedmiotowe – wiąże się z ograniczeniem do ściśle wskazanych typów czynów zabronionych. Ta szczególna postać recydywy tzw. drogowej będzie mieć miejsce tylko wtedy, gdy ukarany za enumeratywnie wymienione wykroczenie

²¹ K. Wala, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., Legalis 2023, art. 92 k.w., teza V.2.

²² Wyrok SN z 18.05.2005 r., II KK 118/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 978.

²³ P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., art. 38 k.w.

²⁴ Szerzej na ten temat zob. P. Daniluk, *Przestępstwa podobne w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013 i powołana tam literatura.

przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji w ciągu dwóch lat od ostatniego prawomocnego ukarania popełni „to samo wykroczenie”²⁵.

W art. 38 § 2 k.w. mowa jest o kierującym pojazdem mechanicznym. Pojęcie pojazdu mechanicznego nie jest ustawowo zdefiniowane, a przepisy ustawy prawo o ruchu drogowym²⁶ terminem tym się nie posługują. W ustawie objaśnia się natomiast termin „pojazd silnikowy”, którym jest pojazd wyposażony w silnik, z wyjątkiem motoroweru, pojazdu szynowego, roweru, wózka rowerowego, hulajnogi elektrycznej, urządzenia transportu osobistego i wózka inwalidzkiego (art. 2 pkt 32 p.r.d.). Każdy pojazd silnikowy jednocześnie jest pojazdem mechanicznym, co nie oznacza, że pojęcia te są tożsame. Pojęcie pojazdu mechanicznego na gruncie przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń należy wyklądać autonomicznie. Pojazdem mechanicznym jest każdy pojazd, który z racji swojej konstrukcji jest poruszany siłą mechaniczną pochodzącą z silnika²⁷. Zasadnie podnosi się przy tym, że silnik taki nie musi być silnikiem spalinowym, bowiem w grę mogą wchodzić także silniki elektryczne²⁸.

Termin „pojazd mechaniczny” obejmuje szerokie spektrum pojazdów. W judykaturze za pojazdy mechaniczne uznaje się pojazdy zaopatrzone w poruszający je silnik (pojazdy samochodowe, maszyny rolnicze, motocykle, lokomotywy kolejowe, samoloty, helikoptery, statki wodne i inne), a także pojazdy szynowe zasilane z trakcji elektrycznej (tramwaje, trolejbusy). Jeżeli chodzi o inne – niemechaniczne – pojazdy, to będą nimi w szczególności zaprzęgi konne, rowery, a także statki żaglowe, szybowce²⁹. Motorower, przeznaczony do poruszania się w ruchu drogowym wyłącznie przy pomocy silnika, jest pojazdem mechanicznym w rozumieniu przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń, niezależnie od posiadanych parametrów technicznych³⁰. Problematiczną kwestią jest m.in. status hulajnogi elektrycznej, zdefiniowanej jako pojazd napędzany elektrycznie, dwuosiowy, z kierownicą, bez siedzenia i pedałów, konstrukcyjnie przeznaczony do poruszania się wyłącznie przez kierującego znajdującego się na tym pojeździe (art. 2 pkt 47b p.r.d.). Hulajnoga elektryczna nie jest zatem pojazdem silnikowym. Natomiast na gruncie ustaw karnych brak jest legalnej definicji wskazującej na to, czy hulajnoga elektryczna jest pojazdem mechanicznym. W literaturze trafnie podniesiono, iż hulajnoga elektryczna staje się pojazdem mechanicznym, gdy nie jest poruszana za pomocą siły mięśni osoby jadącej tym pojazdem, a wyłącznie siłą napędu elektrycznego. Ustalenie takie determinowane będzie prędkością poruszającego się pojazdu, w tym wykluczeniem, że prędkość ta była wynikiem siły mięśni czy nachylenia podłoża³¹.

²⁵ T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, w: A. Michalska-Warias, T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń...*, op. cit., art. 38, teza 1.

²⁶ Ustawa – Prawo o ruchu drogowym z 20.06.1997 r., tj. Dz.U. z 2024, poz. 1251 ze zm.

²⁷ Zob. wyrok SN z 11.02.2021 r., II KK 227/19, LEX nr 3187491; E. Kunze, *Pojęcie pojazdu mechanicznego w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1978, nr 2, s. 38 i n.

²⁸ M. Leciak, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., Warszawa 2016, s. 600–601.

²⁹ Tak SN w wyroku z 25.10.2007 r., III KK 270/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2320.

³⁰ Uchwała SN(7) z 12.05.1993 r., I KZP 9/93, OSNKW 1993, nr 5–6, poz. 27.

³¹ Pogląd taki wyrażony został na gruncie przepisów typizujących z rozdziału XXI Kodeksu karnego, tak P. Zakrzewski, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024, s. 920.

Jak celnie spostrzeżono w doktrynie, sposób ukształtowania zakresu podmiotowego dyrektywy z art. 38 § 2 k.w. nie do końca współgra z zakresem podmiotowym wykroczeń w nim wymienionych. Wyliczone typizacje czynów zabronionych posługują się pojęciem „prowadzący”, „uczestnik ruchu lub inna osoba znajdująca się na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu”, a nawet bezosobową formułą „kto”. W art. 38 § 2 k.w. mowa jest natomiast wyłącznie o „kierującym pojazdem mechanicznym”³², co ogranicza zakres zastosowania obostrzenia wymiaru kary grzywny.

Termin „kierujący” ma swoją definicję legalną w art. 2 pkt 20 p.r.d., zgodnie z którą kierujący oznacza osobę, która kieruje pojazdem lub zespołem pojazdów, a także osobę, która prowadzi kolumnę pieszych, jedzie wierzchem albo pędzi zwierzęta pojedynczo lub w stadzie. Jak wskazuje się w literaturze, w definicji tej nacisk położony jest na faktyczne czynności, a nie na spełnianie formalnych wymogów do ich wykonywania. Kierującym jest osoba fizyczna, która wpływa na przemieszczanie się oraz manewry wymienionych w przepisie osób, zwierząt lub urządzeń³³. Na gruncie przepisów Kodeksu wykroczeń znamię czynnościowe „kierowania pojazdem” występuje rzadko, bo w art. 86a k.w. („Kto, kierując rowerem, hulajnogą elektryczną lub urządzeniem transportu osobistego”) oraz w art. 97a k.w. („a także kierujący pojazdem, który narusza zakaz”). W pozostałych przypadkach, w których ustawodawca odnosi się do czynności związanych z nadawaniem kierunku i prędkości jazdy pojazdów, Kodeks wykroczeń posługuje się znamieniem czasownikowym „prowadzić”.

Znamię to zostało obszernie objaśnione w doktrynie prawa karnego³⁴. Czasownik „kierować” w ujęciu słownikowym oznacza „prowadzić lub wysyłać kogoś, coś gdzieś”, bądź też „regulować czynność lub ruch czegoś za pomocą jakiegoś urządzenia”, „nadawać pojazdowi określony kierunek”³⁵. Pomimo tego, w literaturze karnistycznej oraz orzecnictwie sądowym przyjmuje się, iż kierowania pojazdem nie należy utożsamiać z jego prowadzeniem. Zauważa się, że zakres znaczeniowy terminu „prowadzi” jest szerszy, gdyż obejmuje nie tylko zachowanie będące czynnością kierującego, nadrzędną w ramach zespołu prowadzącego pojazd, lecz także czynności kilku uczestników zespołu prowadzącego pojazd³⁶. Przez prowadzenie pojazdu rozumie się wprawienie go w ruch, kierowanie nim, nadawanie prędkości i hamowanie w sposób zgodny z konstrukcją pojazdu³⁷. Kierowanie należy więc

Odmienny pogląd wyraził natomiast Sąd Najwyższy, który przyjął, że „hulajnoga elektryczna zaopatrzona w silnik o parametrach zbliżonych do mocy silnika roweru wspomagane elektrycznie, która zachowuje wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy, umożliwiające jej zwykłą eksploatację jako hulajnogi, tj. poruszanie się poprzez odpychanie się nogą, nie jest pojazdem mechanicznym w rozumieniu przepisów kodeksu karnego”, zob. wyrok SN z 22.02.2023 r., III KK 13/22, OSNKW 2023 nr 11–12, poz. 49, s. 25.

³² K. Łucarz, *Uwagi o zaostrożeniu odpowiedzialności za niektóre wykroczenia drogowe*, „Ius Novum” 2024, nr 2, s. 63.

³³ R.A. Stefański, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa 2024, s. 76.

³⁴ Zob. R.A. Stefański, *Wykroczenia drogowe. Komentarz*, Kraków 2005, s. 237 i n.

³⁵ *Nowy słownik języka polskiego* PWN, red. E. Sobol, Warszawa 2002, s. 319.

³⁶ K. Buchała, *Glosa do wyroku SN z 13 lutego 1969 r.*, V KRn 9/69, „Państwo i Prawo” 1970, z. 5, s. 832–833.

³⁷ Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z 10.12.2013 r., IX Ka 1523/13, LEX nr 1717640.

rozumieć jako czynność polegającą na nadawaniu kierunku oraz tempa jazdy z wykorzystaniem do tego właściwego dla danego pojazdu źródła napędu.

Dodatkowo, dla zastosowania analizowanej konstrukcji nadzwyczajnego obostrzenia grzywny musi zachodzić tożsamość indywidualna pomiędzy czynem popełnionym przez kierującego pojazdem mechanicznym a wykroczeniem, za które był on uprzednio ukarany³⁸. Za nieadekwatne należy uznać przy tym użycie sformułowania: „popełnia to samo wykroczenie”. W warunkach powrotności nie chodzi bowiem o to samo, a takie samo (tożsame) wykroczenie³⁹.

WYMÓG CZASU POPEŁNIENIA KOLEJNEGO WYKROCZENIA

Regulacja przewidziana w art. 38 § 1 k.w. może mieć zastosowanie tylko wobec sprawcy, który będąc dwukrotnie ukarany za umyślne wykroczenia podobne, popełnia trzecie podobne wykroczenie w ciągu 2 lat od ostatniego ukarania. Nie jest jednak jednoznaczne, według jakiego momentu mierzyć owo ukaranie, tj. czy pod pojęciem „ukaranie” należy rozumieć moment wydania wyroku skazującego, ewentualnie mandatu karnego, czy datę ich uprawomocnienia się, czy może wykonania orzeczonej kary. Wątpliwości te są tym bardziej uzasadnione, jeśli uwzględni się redakcję dodanego art. 38 § 2 k.w. Unormowanie to może mieć zastosowanie wobec sprawcy kierującego pojazdem mechanicznym, który w ciągu 2 lat od ostatniego prawomocnego ukarania popełnia drugie wykroczenie. W zakresie podstawy przewidzianej w art. 38 § 2 k.w. nie ma zatem wątpliwości, że czas popełnienia drugiego wykroczenia został powiązany z czasem uprzedniego ukarania za pierwsze wykroczenie, mierzonym według daty uprawomocnienia się wyroku skazującego albo uprawomocnienia się mandatu karnego.

Z kolei w odniesieniu do art. 38 § 1 k.w. prezentowane są rozbieżne stanowiska. Według pierwszego z nich, odwołującego się do wykładni celowościowej, skoro przepis art. 38 k.w. dotyczy sprawcy, który ponownie łamie prawo, był już poddany faktycznemu oddziaływaniu kary, to ukaranie należy rozumieć jako wykonanie w całości lub części kary orzeczonej uprzednio. Chodzić ma przy tym o ostatnie ukaranie, czyli najbliższe czasowo ponownemu złamaniu prawa przez sprawcę⁴⁰. Odmienny pogląd wiąże czas popełnienia trzeciego wykroczenia z czasem ostatniego uprzedniego ukarania za wykroczenie, mierzonym według daty uprawomocnienia się wyroku skazującego⁴¹. Także zdaniem Sądu Najwyższego:

art. 38 k.w., pozwalający orzec karę aresztu za wykroczenie, które karą taką nie jest zagrożone w przepisie penalizującym dane zachowanie, wymaga dla swego zastosowania, by obwiniony był co najmniej dwukrotnie ukarany za podobne wykroczenia i popełnił obec-

³⁸ P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., art. 38 k.w., teza 4.

³⁹ Trafnie K. Łucarz, *Uwagi o zastrzeżeniu odpowiedzialności...*, op. cit., s. 64.

⁴⁰ M. Budyn-Kulik, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. M. Mozgawa, op. cit., art. 38 k.w., teza 6.

⁴¹ T. Grzegorzczak, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, LEX 2013, art. 38 k.w., teza 2; podobnie P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., Legalis 2023, art. 38 k.w., teza 5; I. Kosierb, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. J. Lachowski, op. cit., art. 38 k.w., teza 5.

nie czyn w ciągu 2 lat od ostatniego ukarania. Owe ukarania muszą być prawomocne, gdyż tylko wtedy można uznać je za będące prawnie ukaraniem danej osoby, a przy tym powinny one, jako prawomocne wyroki skazujące, zapaść przed popełnieniem przez nią kolejnego podobnego wykroczenia⁴².

Przed wprowadzeniem do art. 38 k.w. paragrafu 2 brak wskazania na prawomocność ukarania jako przesłanki orzeczenia kary aresztu nie był tak rażący. *De lege lata* pojawia się pytanie o zasadność i celowość takiego zróżnicowania przesłanek recydywy. Choć literalna wykładnia art. 38 § 1 k.w. może sugerować, że chodzi o jakiekolwiek ukaranie, to argumenty funkcjonalne, konstytucyjne i systemowe przemawiają za tym, aby termin dwuletni liczyć od prawomocnego ukarania, tak samo jak w § 2. Dla zachowania spójności całej regulacji art. 38 k.w. również w § 1 należy przyjąć ten sam moment jako wyznaczający początek biegu terminu przedawnienia recydywy. Różnicowanie tego wymogu i przyjmowanie wymogu prawomocności jedynie przy tzw. recydywie drogowej, a obostrzeniu kary przewidzianym w § 1 już nie, byłoby niespójne systemowo i rażąco niesprawiedliwe.

KWESTIA USTAWOWEGO ZAGROŻENIA KARĄ

Nadzwyczajne obostrzenie kary przewidziane w art. 38 § 1 k.w. odnosi się do czynów zabronionych zagrożonych karą łagodniejszą niż kara aresztu, tj. karą ograniczenia wolności, grzywną lub naganą. Użycie zwrotu „choćby”, jak trafnie podnosi się w doktrynie, oznacza, że unormowana w nim instytucja odnosi się również do czynów zabronionych, zagrożonych karą aresztu do 14 dni⁴³. W takich wypadkach można jednak mówić o nadzwyczajnym obostrzeniu kary jedynie wtedy, gdy orzeka się karę aresztu w rozmiarze większym niż przewidziana w naruszonym przepisie, a więc gdy przepis ten nie przewiduje takiej kary do 30 dni, lecz w niższym wymiarze (np. art. 52, art. 96a § 2 k.w.)⁴⁴.

Regulacja przewidziana w art. 38 § 2 k.w. odnosi się natomiast do czynów zagrożonych sankcją prostą grzywny, a także do czynów zagrożonych sankcją alternatywną.

KONSEKWENCJE PRAWNE SPEŁNIENIA PRZESŁANEK Z ART. 38 K.W.

Spełnienie przesłanek określonych w art. 38 § 1 k.w. stwarza możliwość nadzwyczajnego obostrzenia kary poprzez orzeczenie kary aresztu, choćby wykroczenie było zagrożone karą łagodniejszą⁴⁵. Sąd może wymierzyć karę aresztu na zasadach wynikających z art. 19 k.w. (do 30 dni) zarówno gdy za dane wykroczenie w ogóle nie jest przewidziana kara aresztu, jak i gdy jest przewidziana, ale w niższym

⁴² Wyrok SN z 8.11.2007 r., II KK 247/07, LEX nr 340549; wyrok SN z 22.02.2023 r., I KK 399/22, LEX nr 3555279.

⁴³ P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., Legalis 2023, art. 38, teza 6; W. Radecki, w: M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Legalis 2019, art. 38, teza 2.

⁴⁴ T. Grzegorzczuk, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. T. Grzegorzczuk, op. cit., art. 38 k.w., teza 3.

⁴⁵ Wyrok SN z 18.05.2005 r., II KK 118/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 978.

wymiarze, np. do 14 dni. Przepis art. 38 § 1 k.w., w wypadku rzeczywistego zaistnienia wskazanych w nim przyczyn, nie nakłada na sąd obowiązku wymierzenia obwinionemu kary aresztu. Poprzez zawarcie w nim sformułowania „może” przesądza, że jest to przepis fakultatywny. Sąd każdorazowo musi podjąć decyzję, biorąc pod uwagę zebrany materiał dowodowy, cele kary i dyrektywy wymiaru kary, co do potrzeby ukarania obwinionego karą aresztu przy zastosowaniu art. 38 § 1 k.w., czy też wymierzenia kary na podstawie sankcji naruszonego przepisu, w sytuacji uznania jej za wystarczającą reakcję na popełnione wykroczenie⁴⁶.

Spełnienie przesłanek tzw. recydywy drogowej, unormowanej w art. 38 § 2 k.w., zobowiązuje sąd do wymierzenia kary grzywny w wysokości nie niższej niż dwukrotność dolnej granicy ustawowego zagrożenia. Trafnie wskazuje się, że w wypadku czynów zagrożonych jedynie grzywną analizowana podstawa nadzwyczajnego obostrzenia kary skutkuje wymierzeniem grzywny powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia. Z kolei w razie czynów zagrożonych sankcją alternatywną, w której jest przewidziana grzywna, analizowana podstawa nadzwyczajnego obostrzenia kary skutkuje wymierzeniem grzywny powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia tylko wtedy, gdy organ orzekający w ramach wymiaru kary uznał za celowe wymierzenie tego rodzaju kary⁴⁷.

W piśmiennictwie trafnie dostrzega się podobieństwo mechanizmu automatycznego podwajania dolnej granicy ustawowego zagrożenia do rozwiązań dotyczących recydywy na gruncie kodyfikacji karnej z 1969 r., zresztą poddanych szerokiej krytyce w literaturze przedmiotu. Podnosi się także, że przyjęte rozwiązanie narusza zasadę równego traktowania sprawców popełniających wykroczenia w warunkach powrotności. W przeciwieństwie bowiem do art. 38 § 2 k.w., na gruncie art. 38 § 1 k.w. orzeczenie wobec sprawcy kary aresztu, mimo spełnienia przesłanek określonych w tym przepisie, zostało pozostawione swobodnemu uznaniu sądu. Względ na symetrię rozwiązań prawnych nakazywałby i w tym przypadku rezygnację z obligatoryjności stosowania instytucji nadzwyczajnego zaostrzenia kary grzywny⁴⁸.

ZAGADNIENIA PROCESOWE

Okoliczność popełnienia wykroczenia w warunkach recydywy, o której mowa w art. 38 k.w., powinna każdorazowo znaleźć odzwierciedlenie w podstawie skazania za wykroczenie. Natomiast w podstawie wymiaru kary należy powołać art. 38 § 1 k.w. albo art. 38 § 2 k.w. tylko wtedy, gdy faktycznie sąd zastosuje nadzwyczajne obostrzenie kary przewidziane w wymienionych przepisach⁴⁹. W razie spełnienia przesłanek recydywy z art. 38 § 1 k.w. sąd, wymierzając sprawcy karę aresztu, musi powołać ten przepis również w podstawie wymiaru kary, bo w ustawowym

⁴⁶ Tak trafnie SN w wyr. z 13.09.2017 r., IV KK 55/17, OSNKW 2018, nr 2, poz. 12.

⁴⁷ Zob. P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., art. 38.

⁴⁸ Tak trafnie K. Łucarz, *Uwagi o zaostrzeniu odpowiedzialności...*, op. cit. s. 63.

⁴⁹ Podobnie jak gruncie art. 64 k.k. – zob. np. wyrok SN z 24.08.2000 r., IV KKN 325/00, LEX nr 51397; wyrok SN z 11.10.2011 r., V KK 234/11, LEX nr 1044075; wyrok SN z 16.12.2014 r., V KK 305/14, LEX nr 1583245.

zagrożeniu przepisu części szczególnej Kodeksu wykroczeń lub przepisu pozakodeksowego prawa wykroczeń nie przewidziano kary aresztu bądź też przewidziano karę aresztu, ale w niższym wymiarze niż orzeczony wobec sprawcy. Podobnie w przypadku spełnienia przesłanek określonych w art. 38 § 2 k.w., sąd, wymierzając sprawcy karę grzywny, musi powołać ten przepis w podstawie wymiaru kary⁵⁰.

Tryb postępowania nakazowego jest w zasadzie podstawowym trybem orzekania w sprawach o wykroczenia. Z tego względu istotnym jest ustalenie, czy dopuszczalne jest stosowanie art. 38 k.w. w ramach takiego postępowania. Stosownie do dyspozycji art. 93 § 1 k.p.w., sąd może wydać na posiedzeniu, bez udziału stron, wyrok nakazowy w sprawach o wykroczenia, w których wystarczające jest wymierzenie kary nagany, grzywny albo ograniczenia wolności. W postępowaniu nakazowym w żadnym wypadku nie jest dopuszczalne wymierzenie kary aresztu, choćby w wymiarze minimalnym. Wymierzenie takiej kary w postępowaniu nakazowym stanowiłoby rażące naruszenie art. 93 § 1 k.p.w., mające w sposób oczywisty istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia. Przekonanie sądu o celowości wymierzenia tej kary za popełnione wykroczenie powinno przesadzać o odstąpieniu od orzekania w trybie nakazowym i skierowaniu sprawy do rozpoznania w trybie zwyczajnym⁵¹. Do obrazu art. 93 § 1 k.p.w. dojdzie także w sytuacji, gdy sąd, przy prawidłowo opisanej recydywie we wniosku o ukaranie, stosując obostrzenie kary z art. 38 § 1 k.w., wymierzy obwinionemu karę aresztu.

Negatywna przesłanka zastosowania trybu nakazowego wystąpi także wtedy, gdy sąd przyjmuje działanie obwinionego w warunkach recydywy z art. 38 k.w. w sytuacji, gdy takie ustalenie nie było wcześniej uwzględnione we wniosku o ukaranie, i to niezależnie, czy ma to jedynie odzwierciedlenie w przyjętej kwalifikacji prawnej wymiaru kary, czy też również w opisie czynu, który zawsze winien zawierać tego rodzaju ustalenie. Brak przekazania sprawy w takim wypadku do rozpoznania jej na zasadach ogólnych zawsze spowoduje naruszenie przepisu art. 93 § 2 k.p.w.⁵²

Za dopuszczalne należy natomiast uznać zastosowanie w postępowaniu nakazowym dyrektywy z art. 38 § 2 k.w., ale tylko wtedy, gdy ustalenia w zakresie jej przesłanek zostały uwzględnione we wniosku o ukaranie i nie budzą wątpliwości.

ASPEKTY PRAKTYCZNE

W doktrynie dostrzega się trudności praktyczne w stosowaniu regulacji przewidzianej w art. 38 k.w. związane z brakiem centralnej rejestracji ukaranych za wykroczenia. W obecnym stanie prawnym w Krajowym Rejestrze karnym gromadzone są

⁵⁰ Tak trafnie P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń...*, red. P. Daniluk, op. cit., Legalis 2023, art. 38 k.w., nb 16.

⁵¹ Zob. wyrok SN z: 8.05.2013 r., II KK 338/12, Legalis; 1.10.2014 r., II KK 39/14, Legalis; 24.08.2016 r., IV KK 263/16, Legalis; 28.11.2013 r., IV KK 367/13, Legalis; 24.08.2016 r., IV KK 263/16, Legalis; 23.11.2016 r., V KK 328/16, Legalis; 12.02.2019 r., II KK 191/18, Legalis; 14.02.2019 r., IV KK 364/18, Legalis; wyrok SN z 16.06.2020 r., III KK 9/20, Legalis; 31.08.2021 r., V KK 286/21, Legalis; 13.12.2021 r., II KK 567/21, Legalis; 25.01.2023 r., II KK 558/22, Legalis; 19.10.2023 r., V KK 420/23, Legalis; 8.11.2023 r., V KK 427/23, Legalis.

⁵² Tak SN w wyr. SN z 13.09.2017 r., IV KK 55/17, Legalis nr 1704903.

dane osób prawomocnie skazanych za wykroczenia na karę aresztu⁵³. Sformułowano nawet postulat uchylenia regulacji przewidzianej w art. 38 k.w. jako stanowiącej zbędne naśladownictwo instytucji Kodeksu karnego, która nie uwzględnia, iż wykroczenia są czynami o mniejszej szkodliwości, niezaliczanymi do przestępstw. Nadto, z uwagi na brak centralnej rejestracji ukaranych za wykroczenia, stosowanie art. 38 k.w. może być przypadkowe, co z kolei narusza zasadę równości wobec prawa⁵⁴.

Dla poprawy stosowania regulacji przewidzianej w art. 38 § 1 k.w. znaczenie ma utworzenie rejestru wykroczeń, prowadzonego jako zbiór danych wchodzący w skład Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP). Obejmuje on informacje o sprawcach wykroczeń przeciwko mieniu określonych w art. 119 § 1, art. 120 § 1, art. 122 § 1 i 2 oraz art. 124 § 1 k.w., osobach podejrzanych o ich popełnienie oraz obwinionych i ukaranych za te wykroczenia. Informacje te są gromadzone i przetwarzane w elektronicznym zbiorze danych dotyczącym sprawców wykroczeń, zwanym „rejestrem wykroczeń”, prowadzonym w systemie teleinformatycznym przez Komendanta Głównego Policji⁵⁵. Dodatkowo w zakresie wykroczeń związanych z naruszeniem przepisów ruchu drogowego prowadzona jest w formie elektronicznej w systemach teleinformatycznych Policji specjalna ewidencja kierowców naruszających przepisy ruchu drogowego. Z danych zawartych w ewidencji istotne mogą być te, które dotyczą naruszenia przepisów ruchu drogowego oraz sumy punktów, jakie zostały przypisane kierowcy, a także same naruszenia, którym nie przypisano wartości punktowej. Ma to przeciwdziałać sytuacjom nieadekwatnego wymiaru kary wobec sprawców wskazanych czynów, wynikającego z wybiórczej wiedzy sądu orzekającego co do ich wcześniejszych zachowań stanowiących naruszenie zasad ostrożności w ruchu drogowym. W uzasadnieniu projektu Ustawy z 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, którą wprowadzono ten wymóg, wskazano że:

przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w ruchu drogowym są specyficznymi czynami zabronionymi, które z reguły nie są popełniane przez przestępców sprawców typowych czynów kryminalnych – np. kradzieży, rozbojów, pobić itd. Bardzo często się zatem zdarza, że czyny te popełniają osoby niefigurujące w KRK i mające pozytywną opinię w miejscu zamieszkania, ale które spowodowały już wiele groźnych wykroczeń w ruchu drogowym, np. prowadzenie pojazdu w stanie po użyciu alkoholu, niezatrzymanie się do kontroli drogowej lub przekraczanie prędkości, którym były zatrzymywane prawa jazdy i cofane uprawnienia do prowadzenia pojazdów. Sąd, orzekając w sprawie karnej, z reguły nie ma wiedzy o tych okolicznościach, gdyż według danych uzyskanych z KRK sprawca nie był karany⁵⁶.

⁵³ Zob. art. 1 ust. 2 pkt 7 Ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym z dnia 24 maja 2000 r., t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 276.

⁵⁴ A. Marek, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, Warszawa 2002, s. 114.

⁵⁵ Zob. art. 20f Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 145 ze zm.

⁵⁶ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 1231.

Niezależnie od powyższego, rejestracja ukarań za wykroczenia ma charakter niepełny. W literaturze zasadnie wskazuje się, że dla należytego stosowania art. 38 k.w., pożądane jest rozszerzenie katalogu danych odnoszących się do wykroczeń gromadzonych w Krajowym Rejestrze Karnym o informacje dotyczące wszystkich sprawców prawomocnie ukaranych bez względu na rodzaj orzeczonej kary, czy zastosowany tryb postępowania. Jest to tym istotniejsze, że unormowania art. 38 k.w. mają charakter powszechny⁵⁷. Odnosząc się z pełną aprobatą do tego stanowiska, dodatkowo można postulować wprowadzenie do Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia odpowiednika unormowania przewidzianego w art. 213 § 1b k.p.k.⁵⁸ Powołany przepis statuuje obowiązek zebrania informacji z centralnej ewidencji kierowców oraz z ewidencji kierowców naruszających przepisy ruchu drogowego prowadzonej przez Policję, dotyczących oskarżonego w sprawie o przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (rozdział XXI Kodeksu karnego) popełnione w ruchu lądowym.

UWAGI KOŃCOWE

Recydywa wykroczeniowa, uregulowana w art. 38 k.w., stanowi istotne narzędzie pozwalające na surowsze karanie sprawców ponownie popełniających wykroczenia, pomimo wcześniejszego ukarania. Instytucja ta służy realizacji funkcji prewencyjnej i wychowawczej, a także do pewnego stopnia umożliwia indywidualizację reakcji karnej w sytuacjach, gdy standardowe środki okazują się nieskuteczne. Szczególnie istotnym obszarem praktycznego stosowania art. 38 k.w. jest tzw. recydywa drogowa, obejmująca sytuacje ponownego popełnienia wykroczeń komunikacyjnych – np. prowadzenia pojazdu po użyciu alkoholu (art. 87 § 1 k.w.).

Aktualne brzmienie art. 38 k.w. rodzi jednak pewne trudności wykładnicze i praktyczne. Zasadne wydaje się rozważenie zmian *de lege ferenda* – w szczególności wprowadzenia rozwiązań organizacyjnych (np. odpowiedniego rejestru wykroczeń), a także doprecyzowania kryteriów stosowania recydywy wykroczeniowej. Dla zachowania spójności omawianej regulacji, w art. 38 § 1 k.w. należy wprost wskazać, iż dwuletni termin przedawnienia recydywy biegnie od „prawomocnego ukarania”, a nie, jak teraz, od „ukarania”. Obecne zróżnicowanie tego wymogu jest niezrozumiałe i nieuzasadnione. Wątpliwości wywołuje także stosowanie instytucji tzw. recydywy drogowej do czynów nieumyślnych. Są one tym bardziej uzasadnione, iż jej przyjęcie skutkuje obligatoryjnym obostrzeniem kary grzywny, bez względu na to, czy sprawca popełnił wykroczenie umyślnie, czy nieumyślnie. Względ na symetrię rozwiązań prawnych nakazywałby i w tym przypadku rezygnację z obligatoryjności stosowania instytucji nadzwyczajnego obostrzenia.

⁵⁷ P. Gensikowski, w: *Reforma prawa wykroczeń. Tom 1*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, s. 355.

⁵⁸ K. Łucarz, *Uwagi o zaostrzeniu odpowiedzialności...*, op. cit., s. 64.

BIBLIOGRAFIA

- Bojarski T. (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, LEX 2020.
- Bojarski T., Piórkowska-Flieger J., w: A. Michalska-Warias, T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX 2024.
- Buchała K., *Glosa do wyroku SN z 13 lutego 1969 r., V KRN 9/69, „Państwo i Prawo” 1970, z. 5.*
- Budyn-Kulik M., w: M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, LEX 2009.
- Daniluk P., *Przestępstwa podobne w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013.
- Gensikowski P., w: P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016; Warszawa 2023.
- Gensikowski P., w: P. Daniluk (red.), *Reforma prawa wykroczeń. Tom 1*, Warszawa 2019.
- Grzegorzczak T., w: T. Grzegorzczak (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, LEX 2013.
- Grzegorzczak T., w: W. Jankowski, M. Zbrojewska, T. Grzegorzczak, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, LEX 2013.
- Jankowski W., *Kilka uwag na temat nadzwyczajnego zaostrzenia kary, w związku z uprzednio popełnionymi czynami karalnymi w sprawach o wykroczenia*, „Policja. Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji” 2011, z. 4.
- Jezusek A., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2017 r., sygn. IV KK 55/17, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 6.*
- Kosierb I., w: J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, LEX 2021.
- Kowalski S., w: P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Legalis 2023.
- Kunze E., *Pojęcie pojazdu mechanicznego w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1978, nr 2.
- Leciak M., w: P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Łucarz K., *Uwagi o zaostrzeniu odpowiedzialności za niektóre wykroczenia drogowe*, „Ius Novum” 2024, nr 2.
- Marek A., *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, Warszawa 2002; Warszawa 2004.
- Melezini M. (red.), *System Prawa Karnego. Tom 6. Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, Warszawa 2016.
- Radecki W., w: M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Legalis 2019.
- Sobol E. (red.), *Nowy słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2002.
- Stefański R.A., *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Stefański R.A., *Wykroczenia drogowe. Komentarz*, Kraków 2005.
- Wala K., w: P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Legalis 2023.
- Zakrzewski P., w: J. Majewski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024.

Cytuj jako:

Kosonoga-Zygmunt J., *Recydywa wykroczeń w świetle art. 38 k.w., „Ius Novum” 2025, nr 3 (19), s. 66–80. DOI: 10.26399/iusnovum.v19.3.2025.25/j.kosonoga-zygmunt*